

Järjestöjä koskevat valtionavustuskäytännöt - Ehdotukset niiden kehittämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi

Järjestöjen valtionavustuskäytänteiden kehittämisjaosto, Valtionavustustoiminnan kehittämis- ja digitalisointihanke

Järjestöille myönnetään vuosittain lähes miljardi euroa valtionavustuksina. Suurin osa siitä perustuu rahapelitoiminnan tuottoon, jonka odotetaan alenevan. Siksi rahoitusmallia aletaan uudistaa. Järjestöjä koskevat valtionavustuskäytännöt ovat tällä hetkellä tarpeettoman erilaisia keskenään.

Järjestöjen valtionavustuskäytänteiden kehittämisjaoston tehtävänä oli selvittää, millaisia valtionavustuksia rahapelitoiminnan tuotosta myönnetään ja minkälaisia valtionavustuskäytäntöjä siihen liittyy. Kehittämisjaosto toimi valtionavustustoiminnan kehittämis- ja digitalisointihankkeessa ja sen tehtävä perustui pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmaan.

Kehittämisjaosto esittää selvityksensä perusteella kahdeksaa ehdotusta maa- ja metsätalousministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön järjestöjä koskevien valtionavustuskäytäntöjen kehittämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi.

Lisäksi kehittämisjaosto ehdottaa monialaisen toimeenpanoryhmän perustamista.

Ehdotuksissa määritellään, miten valtionapuviranomaiset kohdentaisivat valtionavustuksia yhteistyössä järjestöjen kanssa. Ehdotukset antavat valtionapuviranomaisille uusia keinoja valtionavustusten harkintaa ja myöntämistä sekä käytön arviointia varten.

Ehdotuksilla tuetaan myös järjestöjen osallisuutta, talouden ja toiminnan ennakoitavuutta sekä niiden vaikutuksia valtionavustustoiminnassa.

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry lausuvat näistä ehdotuksista:

Ehdotus 1: Valtionavustustoiminnassa siirrytään uuteen, valtionavustuskäytäntöjen yhdenmukaisuutta edistävään toimintamalliin.

Tuotonjakoministeriöt siirtyvät valtionavustustoiminnan uuteen toimintamalliin ja ottavat käyttöön sitä tukevat valtionavustustoiminnan verkkopalvelut. Tuotonjakoministeriöt siirtyvät toimintamalliin kehittämisprojekteissa siten, että verkkopalvelut ovat kaikkien käytössä vuoteen 2024 mennessä. Valtionavustuskäytännöt yhdenmukaistetaan valtionavustustoiminnan uuden toimintamallin mukaiseksi.

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry pitävät hyvänä järjestöjaoston ehdotusta siitä, että tuotonjakoministeriöiden valtionavustukset haetaan vuodesta 2024 alkaen pääsääntöisesti digitaalisesti Haeavustuksia.fi:ssä, joka kokoaa kaikki eri valtionapuviranomaisten valtionavustushaut yhteen paikkaan.

Tasa-arvoisuuden näkökulmasta on kuitenkin olennaista, että digitaalisuuden vaatimus ei syrjäytä hausta niitä toimijoita, joilla ei ole riittäviä digitaalisen hakemisen edellytyksiä. Näille toimijoille on tarjottava vaihtoehtoiset kanavat tai riittävä digituki. Muutoinkin on huolehdittava, että tulevaisuudessa avustusten haku ei edellytä ammattimaisuutta ja samalla karsi hauista pois niitä kansalaisjärjestötoimijoita, joilla ei ole valmiiksi resursseja vaativiin hankehakuihin.

Jatkossa kuka tahansa voi tarkistaa Tutkiavustuksia.fi:stä, miten paljon valtionavustuksia on haettu, myönnetty ja maksettu sekä minkälaisiin käyttötarkoituksiin.

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry tähdentävät, että maakuntien hyvin kohdennetun ja vaikuttavan hanketoiminnan näkökulmasta on keskeistä, että yhdestä paikasta löytyy tieto eri valtionavustusten kautta rahoitetuista hankkeista. Tämä on selkeä parannus aiempaan. Tulevaisuudessa myös Eu-rahoituksen linkittäminen tutkiavustuksia.fi:hin voisi olla tarkoituksenmukaista.

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry toivovat, että uusi malli edistää turhista siiloista luopumista ja mahdollistaa järjestöjen monialaiset yhteistyöhankkeet.

Ehdotus 2: Valtionavustustoiminnan vaikuttavuutta suunnitellaan yhdessä uudella tavalla.

Tuotonjakoministeriöt hyödyntävät valtionavustuksia ja niiden käyttöä koskevaa tietoa uudella tavalla valtionavustustoiminnan vaikuttavuuden suunnittelussa, kuten valtionavustusten kohdentamisessa. Sitä varten tuotonjakoministeriöt yhdenmukaistavat valtionavustusprosessejaan ja käyttävät yhteisiä verkkopalveluja. Järjestöt ja valtionapuviranomaiset suunnittelevat valtionavustustoiminnan vaikuttavuutta yhdessä uudessa toimintamallissa, mikä edistää ennakoitavuutta ja jatkuvuutta ja auttaa ottamaan toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset entistä paremmin huomioon.

Valtionavustuksia ja niiden käyttöä koskevan tiedon määrä kasvaa valtionavustustoiminnan verkkopalveluissa lähivuosina. Verkkopalveluihin liittyvä tietomalli, tiedonhallintasuunnitelma ja mahdollisimman yhdenmukaiset raportointivaatimukset mahdollistavat tiedonhallinnan ja tiedon hyödyntämisen.

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry painottavat väliraportin lausunnossa nostettua tarvetta selkeyttää raportointiohjeita, jotta valtionavustustoiminnassa saadaan oikeat ja riittävät tiedot.

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry pitävät erityisen tärkeänä ehdotusta siitä, että jatkossa tuotonjakoministeriöt suunnittelevat valtionavustuksia hakevien järjestöjen kanssa yhdessä, millaisiin yhteiskunnallisiin päämääriin valtionavustuksilla rahoitetulla toiminnalla tai hankkeella on tarkoitus vastata. Keskeistä on myös, että suunnittelu aloitetaan jo ennen valtionavustusohjelmien valmistelua ja valtionavustushakujen julkaisua, kuten valtionapuviranomaiset ovat lausunnossaan toivoneet.

Valtionapuviranomaiset ja järjestöt tekevät uudenlaista yhteistyötä myös verkostoissa, jotka perustetaan valtionavustustoiminnan uudessa toimintamallissa.

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry muistuttavat, että on keskeistä huolehtia siitä, että maakuntien keskeiset toimijat,

verkostojärjestöt ovat mukana niissä suunnitteluprosesseissa, joissa määritellään mihin yhteiskunnallisiin päämääriin hankehakuja ja valtionavustuksia suunnataan. On myös keskeistä, että valtionavustustoiminnan uuteen toimintamalliin liittyvissä verkostoissa on riittävä maakunnallisten toimijoiden edustus.

Ehdotus 3: Valtionavustustoimintaan osallistuvien toimielinten tehtäviä ja toimintatapoja yhdenmukaistetaan.

Tuotonjakoministeriöt yhdenmukaistavat valtionavustusten arviointiin ja valtionavustustoimintaan liittyvien neuvottelukuntien, toimikuntien ja jaostojen tehtäviä ja toimintatapoja soveltuvin osin. Tehtävien ja toimintatapojen painopiste on jatkossa valtionavustuspolitiikan arvioinnissa, valtionavustustoiminnan vaikuttavuuden suunnittelussa ja yhdenmukaisten valtionavustuskäytäntöjen jatkuvassa kehittämisessä. Tarkoituksena on lisätä valtionapuviranomaisten ja järjestöjen välistä viestintää ja vuorovaikutusta.

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry pitävät edelleen tärkeänä sitä, että muodollisten, myöhäisessä vaiheessa toteutettavien kuulemisten sijaan kehitetään valtionapuviranomaisten sekä valtionavustusten hakijoiden ja saajien välistä matalan kynnyksen viestintää ja vuorovaikutusta ja vahvistetaan järjestöjen osallisuutta valtionavustustoiminnan kehittämisessä.

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry pitävät hyvänä järjestöjaoston ehdotusta siitä, että tuotonjakoministeriöt tarkastelevat yhdessä neuvottelukuntiansa, toimikuntiansa ja jaostojensa kanssa niiden nykyisiä tehtäviä.

Tarkoituksena on, että neuvottelukunnat, toimikunnat ja jaostot eivät osallistu jatkossa valtionavustuksia koskevaan päätöksentekoon, kuten valtionavustusesitysten tekemiseen. Neuvottelukuntien, toimikuntien ja jaostojen tehtävät kohdennetaan uudelleen, mikä tukee valtionavustustoiminnan uutta toimintamallia.

Järjestöjaoston mielestä on tärkeää, että järjestöt ehdottavat neuvottelukuntiin, toimikuntiin ja jaostoihin jatkossa toimialansa hyvin tuntevia ja toimialojaan edustavia henkilöitä. Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry painottavat sitä, että maakunnista tulee olla riittävä edustus näissä toimielimissä.

Ehdotus 4: Järjestöjen taloutta koskevia valtionavustuskäytäntöjä yhdenmukaistetaan mahdollisuuksien mukaan.

Tuotonjakoministeriöt yhdenmukaistavat järjestöjen taloutta koskevia valtionavustuskäytäntöjään. Yleisavustuksilla rahoitetaan järjestöjen varsinaisen toiminnan bruttokustannuksia. Tuotonjakoministeriöt luovat yhteisen tavan arvioida, miten järjestön kokonaisvarallisuus vaikuttaa valtionavustusten harkinnassa ja myöntämisessä. Tuotonjakoministeriöiden erilaisia omarahoituskäytäntöjä selvitetään lisää ennen ehdotuksen toteuttamista.

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry yhtyvät järjestöjaoston kantaan siitä, että on tärkeää, että tuotonjakoministeriöt yhdenmukaistavat järjestöjen taloutta koskevia valtionavustuskäytäntöjään. Lähtökohtana täytyy kuitenkin olla se, että tuotonjakoministeriöiden hyvät käytännöt säilytetään ja ettei järjestöjen

asema heikkene perusteettomasti valtionavustuskäytäntöjä kehitettäessä ja yhdenmukaistettaessa.

Järjestöjen varainhankintaa pitäisi olla mahdollista kehittää yleisavustuksen lisäksi myös kohdennetulla avustuksella toteutettavassa toiminnassa.

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry tähdentävät, että mikäli tulevaisuudessa valtionavustuksiin aletaan enenevässä määrin edellyttää omarahoituksia, se voi vaikeuttaa alueellisten järjestöjen toimintaa ja lisätä rahoitusten keskittymistä ja kanavoitumista varakkaimmille järjestötoimijoille.

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry pitävät hyvänä järjestöjaoston pyyntöä selvittää, voidaanko järjestöjen tilinpitovaatimusta keventää ja talousraportointia automatisoida, jotta se vastaisi perinteistä järjestötoimintaa kevyemmin järjestäytyneen kansalaistoiminnan tarpeita. Nämä tarpeet on määritelty oikeusministeriön mietinnössä Yhteisöllinen kansalaistoiminta 2020-luvulla ja siihen liittyvässä luonnoksessa hallituksen esitykseksi.

Ehdotus 5: Järjestöjen toiminnan ja vastuullisuuden arvioinnin perusteita yhdenmukaistetaan.

Tuotonjakoministeriöt soveltavat mahdollisimman yhdenmukaisia toiminnan ja vastuullisuuden arvioinnin perusteita harkitessaan ja myöntäessään yleisavustuksia järjestöille. Perusteita arvioidaan sekä suunnitellun että toteutuneen toiminnan perusteella. Tuotonjakoministeriöt päättävät, kuinka ne soveltavat arviointiperusteita mahdollisine painotuksineen päätöksenteossa.

Järjestöjen säännöllisesti toistuvan toiminnan pääasiallinen valtionavustus on yleisavustus. Erityisavustukset myönnetään sen sijaan uusien toimintamallien ja -menetelmien tavoitteelliseen kokeilemiseen ja kehittämiseen.

Järjestöjaosto ehdottaa viittä toiminnan arvioinnin perustetta kuvauksineen *Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry pitävät hyvänä järjestöjaoston ehdotusta arvioinnin perusteista.*

1. Järjestön toiminnan laatua arvioitaessa otetaan huomioon, kuinka järjestö suunnittelee toimintansa tavoitteet, toimenpiteet ja tulosodotukset sekä kuinka se kehittää toimintaansa ja sen laatua. Lisäksi otetaan huomioon, miten järjestö saavuttaa toimintansa tavoitteet, kuten toiminnan tulokset ja vaikutukset ja kuinka se perusteli mahdolliset muutokset.
2. Järjestön toiminnan laajuutta arvioitaessa otetaan huomioon, miten monipuolista ja monimuotoista toiminta on. Lisäksi otetaan huomioon toiminnan kattavuus, saavutettavuus ja kohderyhmät.
3. Järjestön osallisuuden vahvistamista arvioitaessa otetaan huomioon, kuinka järjestön toimintaan osallistuvat vaikuttavat järjestön johtamiseen ja kehittämiseen. Lisäksi otetaan huomioon, minkälainen merkitys mahdollisella vapaaehtoistoiminnalla on järjestössä.
4. Järjestön hyvää hallintoa arvioitaessa otetaan huomioon huolellisuus ja oikein toimiminen. Lisäksi otetaan huomioon järjestön kustannukset suhteessa toiminnan laatuun ja laajuuteen sekä järjestön varallisuus, varainhankinta ja henkilöstötyö.
5. Järjestön yhteiskunnallista vaikutusta ja vastuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon, miten järjestön suunniteltu ja toteutunut toiminta on tuloksineen yhteydessä valtionavustuksilla tavoiteltuihin yhteiskunnallisiin päämääriin.

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry

pitävät tärkeänä lausunnoissa noustua painotusta, että valtionavustusta harkittaessa ja myönnettäessä voidaan arvioida, miten järjestöt edistävät kestävä kehitystä toiminnassaan.

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry yhtyvät Järjestöjaoston näkemykseen, että vastuullisuuden arvioinnin perusteina voidaan käyttää avointa ja hyvää hallintoa, yhteistyötä ja kumppanuutta sekä esimerkiksi tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

Ehdotus 6: Järjestöille voidaan myöntää kaksivuotisia yleisavustuksia harkinnanvaraisesti.

Tuotonjakoministeriöt voivat myöntää järjestöille yksi- tai kaksivuotisia yleisavustuksia harkinnanvaraisesti. Kahdeksi vuodeksi kerrallaan myönnetty yleisavustus ei poista sen saajan vuotuista raportointivelvollisuutta. Järjestöt voivat hakea ensimmäiset kaksivuotiset yleisavustukset vuoden 2024 valtionavustushauissa. Kaksivuotiset yleisavustukset rahoitetaan valtion yhden vuoden talousarviosta.

Kun harkinnanvaraisia yleisavustuksia myönnetään, yhdenvertaisuuden toteutumisen vuoksi kriteerien on hyvä olla selkeitä ja yhtenäisiä.

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry kannattavat järjestöjaoston ehdotusta erillisen kokeilun järjestämisestä ennen kuin kaksivuotisia yleisavustuksia aletaan hakea ja myöntää laajamittaisesti. Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry ehdottavat, että alueellisen yhdenvertaisuuden toteutumiseksi varmistetaan, että kokeilussa on mukana maakuntien verkostojärjestöjen edustus.

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry kannattavat järjestöjaoston näkemystä siitä, että valtionavustusten myöntämistä pitäisi nopeuttaa, jottei viivästyneet valtionavustuspäätökset vaikeuta järjestöjen toimintaa kohtuuttomasti.

Ehdotus 7: Järjestöt välittävät valtionavustuksia edelleen siirron saajille mahdollisimman yhdenmukaisella tavalla.

Valtionavustusten edelleen välittäminen perustuu tuotonjakoministeriöissä valtionavustuslain uudistamisen yhteydessä laadittavaan tulkintaohjeeseen. Tuotonjakoministeriöiden valtionavustusehdot ja -rajoitukset sekä delegointisopimusmallit yhdenmukaistetaan. Samalla varmistetaan, että siirron saajille edelleen välitettyjen valtionavustusten käyttöä koskeva tieto on avointa ja läpinäkyvää valtionavustustoiminnan uuden toimintamallin mukaisesti.

Järjestöjaosto suosittelee, että valtionapuviranomaiset ja järjestöt hyödyntävät valtionavustustoiminnan uutta sanastoa viestinnässään, mikä vähentää tulkintaeroja ja parantaa ymmärrettävyyttä.

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry näkevät tulkintaeroja vähentävän sanaston hyväksi, mutta näkevät siinä myös riskin, että se ohjaa

valtionavustusten hakua siten, että sanasto ei niinkään tue hakemista vaan rajaa hakijoita niihin, joilla on enemmän hankeosaamista.

Ehdotus 8: Tuotonjakoministeriöt uudistavat valtionavustusten käsittelyä.

Tuotonjakoministeriöt uudistavat valtionavustusten käsittelyä järjestämällä sen tiimityönä. Taloustarkastuksen tehtävät on myös perusteltua yhdenmukaistaa vastuineen tuotonjakoministeriöissä. Järjestöjen taloutta ja toiminnan tai hankkeen tuloksellisuutta sekä toimintaympäristömuutoksia koskevaa tietoa hyödynnetään entistä laajemmin valtionavustusprosessien eri vaiheissa.

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry pitävät hyvänä raportin ehdotusta siitä, että mahdollisia riskejä voidaan vähentää käsittelemällä valtionavustuksia tiimeissä. Tavoitteena on myös lyhentää valtionavustusprosessien kestoja ja parantaa valtionavustustoiminnan laatua.

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry pitävät hyvänä sitä, että valtionavustustoiminnan uudessa toimintamallissa on mahdollista arvioida, miten taloustarkastusta voidaan hyödyntää valtionavustusprosessin eri vaiheissa. Erityisen tärkeää järjestöille on oikea-aikaisesti annettuun neuvontaan panostaminen, jotta voidaan ennalta ehkäistä väärinkäytöksiä ja vähentää takaisinperintätilanteita.

Yleiset huomiot Järjestöjä koskevat valtionavustuskäytännöt:

Ehdotukset niiden kehittämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi -julkaisusta

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry pitävät hyvänä sitä, että uusi valtionavustuskäytäntöjen toimintamalli yhdenmukaistaa rahoituskäytäntöjä, kokoaa ne yhteen paikkaan haettavaksi ja yhteen tutkittavaksi sekä lisää avoimuutta ja läpinäkyvyyttä. Ehdotuksessa on tärkeää, että järjestöillä olisi jatkossa vahvempi rooli yhteiskunnallisten tavoitteiden tunnistamisessa ja määrittelyssä. Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry tähdentävät, että kautta linjan tunnustetaan rahoituksen keskittymisen riski ja että huolehditaan alueellisen ja maakunnallisen järjestökentän äänen kuulumisesta ja osallisuudesta eri prosesseissa esim Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan kautta, jossa on edustus kaikista maakunnista. Yhdenvertaisuutta tukisi myös se, pysyvien perushakujen hakuajat olisivat mahdollisimman pitkiä tai vähintäänkin seuraavan hakukierroksen pääkriteerit olisivat useita kuukausia etukäteen tiedossa. Tämä tukisi hyvää suunnittelua ja mahdollistaisi useamman vähemmän ammattimaisemman toimijan mukaan tulon.

Käytäntöjä yhtenäistettäessä olisi syytä myös yhtenäistää suhtautumista kilpailuvaikutuksiin.

Valtionavustustoiminnan kehittämistä koskevat yleiset huomiot

Monialaisessa toimeenpanoryhmässä on tärkeää olla mukana maakuntien edustus esim maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunnan kautta.

Valtionavustustoimintaa kehitettäessä on varmistettava, että maakuntien verkostojärjestöt ja vastaavat toimijat saavat yleisavustuksen toimintansa mahdollistamiseen. Näin luodaan laajemmin toimintaedellytykset alueiden pienillekin toimijoille, jotka tarvitsevat lähellä olevaa tukea ja ohjausta valtionavustusten hakuun.